

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De iustitia et iure - Cod. Ettenheim-Münster 197

Bach, Iacobus

[S.l.], 1636

Sectio III.

[urn:nbn:de:bsz:31-117148](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-117148)

denuntiare, qui dies numerati sūt, nō a die, promulgationis edicti, sed a die, notitia quam quisq; hīs de promulgatione, datur e. ut videlicet potest complere, & considerare, de rebus denuntiatis. Ad uent. 2do scilicet, etiam voce, praecisionis conuocari populum ad audienda eummodi edicta in aliquo templo a Praelato, nō e. a iustitia Praelati obligare, oēs sub peccato mortali, nam in magna ciuitate, vel oppido, impossibile, eēt oēs in uno templo conuenire, & e. ergo creditur Praelatos prudentissimos hoc intendere, ut scilicet conueniat illuc maxima multitudo, ex qua ad oēs alios potest fieri, deriuari notitia, edicti, & qd singuli curent, de rebus in edicto propositis sufficienter inuolui quantum necesse fuerit ad obediendum, quare, qui certū sciret, nihil ad eum de edicto retinere, nō teneretur se ipso amplius inquirere.

Deniq; circa edicta, quib; excommunicantur damnificatores, si nō restituant vel serentes, si nō reserent, aduersus semper obligare, donec damnificator satisfaciat, nisi fortasse author edicti fuerit defunctus, vel amotus ab officio, tunc e. expiras eius praecceptum, ut notat Nauerrus in manuali cap. 27. num. 2.

SECTIO III

De Testibus, et eorum obligationibus.

Ex iis, quae pertinent ad testes multa dicta sūt in superioribus agendo de Iudice, & denuntiatore, reliqua in praesenti breuiter disceptemus. Dubitatur ergo primo, utrum testis teneatur aliquando propria sponte, se offerre, ad testificandum. Supponimus nō teneri ex Iustitia, ut docet ex omissione testificationis nō teneri ad restitutionem, parti laesae. videtur Lotz § de Iustitia g. 7. art. j. & de sigillo memb. 2. g. 7. concl. 3. dub. 5. Nauerrus in man. cap. 25. n. 44. & cap. inter verba n. 113. & segg. & Thomas Sanchez lib. 6. consil. cap. 5. dub. 2. Dubium e. an teneatur saltem ex charitate, vel alia virtute.

Ad breuiter primo teneri quod ad eius testimonium necessarium e. ad impediendum graue, damnum Reipubl. vel alienig. sicut, si aliter vitari nō potest. haec e. e. constat ex consuetudine obligacione charitatis, quae quidem obligat singulos ad vitandum graue, damnum alienig. sine graui nocimento proprio. imo impediendum poterit tantum e. Reipublicae, damnum, ut teneatur

utribus

subire illud imperare etiam cum vite periculo, ut ait Solus 91.
 De sigillo ubi est. hinc a. inferitur qmo in predictis casibz
 tenent etiam testificari eos qui alias a testificasse eximuntur,
 ut Ep. Curia, hoies criminosi &c. qz ab obligate charitatis
 nemo eximitur. 2do inferitur excusari testem ab hoc onere
 offerendi se quando timet sibi vel suis grave damnum cui n
 prorsus auxiliu proximi, imo si ex testificade immi-
 neat equalis damnum alteri etiam innocenti, n teneor vni
 succurre cum equali damno alteri, vnde si aliquis condemnat
 qd homicidium qd tu scis, factum ab alio, n teneris sponte pro-
 fiteri malefactorem ad liberandum innocentem, ut bene notavit
 Crenial de verbo iudicialis. qd in §. de testibz. num. 7. qd
 licet vng sit innocens, alter tñ iam natus n e. casu iniusta, alteri
 illius damni, & sicut ipse qd se licite liberare, ita ego possum
 illum occultare & permittere malum aliorum.

2do dicendum e pro punitione iusta delin-
 quentis neminem tenari, se offerre ad testificandum. ita solo de
 Iustitia ubi st. & alij coniter, qz ex eo qd n panitur peccatum,
 parum aut nullum sequitur proximo aut Reipubl. no. uerum.
 Sed quid si accusatori ex defectu probatioz grave imminet
 damnum. R. consider si sponte e quando n tenebatur acce-
 dit, sibi imputet qui nemine cogente, tali periculo se exponit.
 si vero tenebatur accusare, teneor me, offerre, si vides testimoni-
 um meum necessarium ee. ne in probaoe deficiens grave damnum
 incurrat. ita Nauarr. dicto cap. 25. n. 47. Lamy in prax. cap. 30.
 dub. 6. n. 44. & dub. 8. n. 36. & alij. De 2da tñ parte valde
 dubito quando reus n e. casu iniusta illig. damni qd accusator patiat,
 tunc e. cur teneor ego ex charitate impedire damnum accusa-
 toris cum equali vel maiori damno reus rei accusati?

Dubitatur 2do: vtrum testis citatus a Iudice te-
 neatur ex Iustitia testificari. Certum e peccari contra Iustitiam
 si scienter testificetur falsum positivum sive in casu civili sive in
 criminali, ut si dicat bonum ee Petri cum sit Pauli, vel Joannem
 deliquisse cum n deliquerit, atq. adeo in his casibz fieri oio ad
 restitutionem damnorum que consequuntur ex falso testimonio.
 dubium e quando negativu e. & sit quando vel n dicendo veritatem
 e. ex de. casu aliquis iniuste, laeditur ab qd reario, aut tunc peccat
 testis n solum contra obedientiam & charitatem, sed etiam contra
 iustitiam cum onere restitutionis. corior sentia docet peccare
 contra iustitiam cum onere restituendi. ita Solus, Nauarr.,
 & alij

et alij apud Leniam cap. 30. dub. 8. In verbo test. restitutio n. 8.
et num. 44. et alij quor. aguntur. Matberg in pari. tract. 6. cap. 2.
dub. 7. hinc inferunt multi idem dicendum esse de teste.
quem Iudex. vult citare, ipse. a. ex industria se abscondit ne
sibi illi preceptum Iudicis intimari, vel saltem postquam citatus
est, dolose elidit citationem ne compareat, vel postquam comparuit
ne interrogetur. Ita Thomas Sanchez dicto lib. 6. consil.
cap. 5. dub. 3.

Alij docent hoc non esse peccatum contra iustitiam
communis, sed contra charitatem, contra obedientiam, vel
contra iustitiam legalem, aut contra Religionem iuramenti, atque
ideo non afferre debitum restituendum, hanc dicit esse probabilem
sententiam ubi dicitur: et ipse videtur in eam inclinare, non in aliam defini-
mine. eandem docet expressis Molina tom. 1. de sub. disp. 83.
et tom. 3. disp. 709. n. 4. et alij recentiores.

In his sententijs prior est satis probabilis pre-
sertim pro auctoritatem, posterior fortasse est verior. et maxi-
me loquendo de teste, qui se abscondit ne ipsi intimetur Iudicis
preceptum, ille quidem notandum, hatur precepto, nam preceptum
sicut lex non obligat quando non intimatur, et in hac parte con-
venit etiam Matberg. quod ille ad id debet ex officio dicere
veritatem, sed solum quod rebaratur ad hoc ut ei officium imponeretur
imo off. hoc ipsum admittit in eo cui iam legitime iniuncta
est Iudicis citatio et falso opponit impedimentum alij ut se
excuset. de illo dicitur qui iam a Iudice presente interrogatur
probari etiam potest, quod non tenetur aliunde testari verum nisi vel
ex Religionis iuramenti, vel ex precepto Iudicis et faciendo veri-
tatem non peccat contra aliam veritatem.

Dicunt teneri etiam ex officio testis sibi im-
posito, sicut Iudex tenetur ex officio professi sententiam pro veri-
tate, atque ideo struere peccare contra iustitiam. Sed contra,
quod Iudex tenetur ex officio assumpto, et per consequens ex quasi
contractu implicito in ipsa assumptione officij, testis vero qui
non vult acceptare officium testis, solum peccat contra obedi-
entiam non acceptando illud, non vero contra debitum iustitiae ortum
ex officio assumpto.

Dicunt aliqui officium illud licet non sit a
teste acceptatum, sed tamen iam a superiore impositum qui iustitiam
supplere potest acceptationem ipsius testis, nam deесп. quod dominium
altam quod habet, sicut potest invito Domino preceptum imponere, servitatem
franciscardi

transcendi per ipsum ad moenia civitatis, sic p̄ invito im = 92.
ponere officium testis sine ipsis acceptis. Ita Matorg dicto
Sub. g. e. e. solutio probabilis, n̄ tñ satisfait d̄o, q̄ in primis
videtur satis durum e. novam q̄ Republ. seu magistratū impo-
nat subditis obligavim de. Iustitia circa actiones personales.
It̄ eadem Republ. iuris de. censuris transferre dominium bo-
norum ab uno in alium, n̄ tñ videtur p̄e regulariter ponere
unum subditum in dominio alteris seu facere q̄ vnḡ teneatur
de Iustitia obedire alteri. r̄e. a. differentia ea videtur e. e.
q̄ circa bona externa n̄ p̄eet Republica aliter disponere nisi
p̄eet transferre eorum dominia, aliq̄m̄ occurrente necessitate
publica n̄ p̄eet sine Iudicio evertere domum invito D̄o.
oportuit ergo q̄ haberet potestatem ad dandum ius iustitia
circa domum vel alia bona, at vero circa actiones personales
p̄eet sufficienter providere per obedientiam precipiendo illas quan-
do oportuerit q̄ si subditi n̄ obediunt, poterit eos punire, nec huic
inconvenienti occurreretur quamvis p̄eet obligare eos ex iustitia
ad actiones personales, p̄eet. adhuc rebelles n̄ venire, n̄ ergo
oportebat multiplicare vincula sine necessitate e. utilitate.

A. potestatis a. e. optimum signum ad agnendum
effectum huius potestatis, q̄ aliquis p̄eet aliquis dicere in quocunq̄
p̄cepto Republ. intererere. It̄ magis obligavim, sicut obedientia,
e. iustitia, utq̄ adeo peccare contra Iustitiam subditum n̄ obedi-
entia magistratū, quando precepit v. g. meditare e. ornare vias pu-
blicas, occurrere, aliquid d̄nare, vel quid simile, q̄ tñ nemo dicit.
fortasse in aliquo raro caso p̄eet Republica imponere, reo ser-
vitutem per modum poenae, ut a. ut verè fiat. r̄e. tunc tñ e. alia
r̄e, q̄ illi hoc erat dignus vel ferè dignus morte, quare sicut capti
in bello iusto contrahunt iudam servitutem pro vita quam
acquirit a tutore, it̄ p̄eet contrahi iudam servitutem loco mortis
vel gravissima poena corporalis quam velle. p̄eet subditus pati,
regulariter tñ videtur hoc excoere, potestatem Republ., nec
sines videntur voluisse ita se subdere Republica ut p̄eet eos
ex iustitia obligare ad actiones personales, quod e. Et aliud ser-
viti nisi obligatio ex iustitia ad actiones personales exhibendas.
n̄ videtur ergo dicendum q̄ p̄eet iudex obligare testem ex iusti-
tia ad dandum testimonium, sed solum ex obedientia. Adde
licet id p̄eet facere Republ. de potestate absoluta, n̄ tñ p̄eet
retur ad facere, nisi satis clare exprimeret neam voluntatem
obligandi tali modo, sicut nec in alys p̄ceptis, q̄e. cōtriter

a Ma =

a. Mandatum imponitur, presumimus eum velle obviare ex
iustitia putatos, quia nimirum hoc non exprimit; habens ergo
testem non testificantem peccare, quidem non contra obedientiam
non contra iustitiam, et ideo non tenetur ad restitutionem nisi poenae
falsum testificandus fuerit causa damni illati, quam sententiam
limitat Molina ubi dicit quod non habet locum quando testis accusans
ad testificandum in causa est veritatem calando, ut is, in cuius
favorem tenebatur verum dicere, non adhibeat alios testes, atque
ideo ius suum non defendat. An verò teneatur testis ad res-
tituendam poenam quam reus solvit si fides non ipsi testis
falsum testificatus fuerit, diximus, disputatæ procedenti sect. 8.

Pro contraria sententia obicit solent exemplum,
si v. g. iudex precipiat illi proferre scripturam aliquam ad
causam pertinentem et tunc eam occultare vel lacere, debens
restituere, parti cui intererat scripturæ prolatæ & simili-
ter teneris si oculos testimoniant quod iudex precipiat proferri.
Et ex dictis negando conseq. quod scriptura est res externa de qua
Republika potest facile disporre, & applicare ea vni parti
saltem quoad vnum, quoties et iudex aliquid decernit circa
bona externa, eo ipso dat ius litiganti super illa bona, & per-
consequens impediens vnum illius rei facit contra iustitiam.

Dubitatur Itaque utrum liceat inducere teste
ad testificandum verum quod ipse ignorat, vel e contra ad testifi-
candum falsum quod ipse exhibet verum. Quod primum par-
tem certum est utrumque peccare scilicet tam involuntariam quam
testem inducendum; hanc quidem se exponat se periculo falsi
testimonij, illum vero se inducit testem ad peccandum,
neuter tamen tenetur restituere, postquam certo scit verum fuisse
testimonium, ut docet Navar. in man. cap. 28. n. 45. quod
venere nullum damnum irrogavit, sicut nec qui in aut
dolo rem certo suam ab alio recuperavit tenetur restituere.

Quoad eandem vero partem certum est non licere
inducere aliquem ad testificandum falsum quo testimonio
falso ego obtineam, rem non meam, licet ipse testis exhiberet
rem meam, hoc est. his malitiam contra iustitiam, ut patet.
Dubium est quando ego habeo verum ius, de hoc a. obtinendum
oporteret probare aliquam circumstantiam falsam quam testis
putat esse veram, ut si ego habeo verum ius de domum
quam Petrus mihi debet ex contractu, et testis putat deberi
mihi ex testamento, an possit eum inducere ad testificandum
ad quod

Id est ipse putat esse verum. Aror j. tom. lib. ii. cap. ii. g. 2. 93.
Iustus tom. 2. de Religione lib. 3. de iuramento cap. 14. n. 8.
Thomas Sanchez lib. 2. tom. j. in decal. cap. 8. n. 50. dicunt
id est si iurare. res a. et si, si licet ille non iuret scienter falsum,
re in vera adducit Deum in testimonium rei falsa, ille, a. qui positive
inducit, iam ex se. ~~non~~ movet et hortatur ad hoc ut Deo
asseratur in testimonium illius falsitatis, quod quidem videtur intrinsece
malum et irreverentia contra auctoritatem divinam, quam
quidem non coheret malum adducere, in testimonium falsitatis, sed
procurare, etiam quod id fiat. Ego tamen non video cur non licebit tunc
iurare, a teste, quod iuret non quidem rem ita esse, sed se existimare
rem ita esse, tunc, e. nec formaliter nec materialiter iurat falsum
sed verum, nam verum est quod existimare rem ita esse, quoad
effectum serio tam utilis erit petenti si testis iuret cum hac
reflexione, quia si iuret directe, rem ita esse.

Dubitatur quoque: utrum liceat res obijcere atque
crimen testi quo eius testimonium infirmetur. de hoc agemus
infra cum dicemus de obligatoribus quas habet res.

Dubitatur quoque: utrum liceat testi pro testimonio
ferendo aliquid accipere. Res primo pro labore itinensis,
pro expensis, et lucro cessante vel damno immergente. Navar.
cap. 15. n. 148. Covarrua. in regula peccatum pariter 2.
§. 3. n. 2. Molina j. tom. de iustitia dig. 23. veric. de
teste. Dicendum est pro falso testimonio nihil prope licite
promitti, quod ordinatur ad finem intrinsece malum, et quidem
quod si acceptum est, debet restitui ante testimonium praestitum,
quod factum tamen non debet restitui iuxta regulam generalem quod ac-
cepta ob turpem causam v. g. ob homicidium vel quid simile,
non debet restitui, quod iam praestitum est aliquid pretio estimabile,
pro quo habitum sit retinere illud pretium, de quo arias.

Ita denique pro vero testimonio dicendum non est
aliquid recipi et acceptum debet restitui. haec est ratio, ut constat
ex Molina ubi supra et Lessio lib. 2. cap. 14. num. 65. Testis
a. multis ex eo quod testis tenetur ex iustitia verum dicere, hoc
tamen, ut videmus, non est omnino verum. Melius ergo est ex eo quod illud
verum testimonium recipi non est aliquid pretio estimabile,
nam si prescindas a labore ac itinere et ab alijs, pro quibus
est pretium accipi, ipse sola veritatis manifestatio ex se non est labo-
riosa nec digna pretio, sicut si mihi sitiienti vas aquae dares, non
potes pro illo aureum nummum exigere, cum res non sit digna
tanto

tanto pretio ex applicet mihi est valde utilis.

Dubitat. 6to: utrum testis qui per ignoran-
tiam testificatus est falsum, teneatur suum testimonium retractare.
R^o breviter teneri si ex ipius testimonio, sequitur damnum alteri,
et querat fore vtilem retractationem, eamque potest facere, sine gravi suo
damno. hoc est comitis quam docet Thomas Sanchez lib. 6. consil.
cap. 5. dub. 21. et sumitur ex Lessio partim in presentia cap.
30. dub. 7. n. 35. partim vero cap. 11. dub. 22. et Molina
tom. 5. de iustitia tract. 4. disp. 40. a. 2. et 3. qui dicunt
eum qui bona fide putat esse verum et publicam infamari aliquo
imponens illi aliquid falsum, teneri ad restitutionem ubi primum
agnoscit suum errorem si speret profuturum et potest sine gravi com-
modo.

Probat. a. Lessio: quia qui detinet alienum inuito
Dno tenetur restituere si primum cognovit esse alienum. Simi-
liter qui detinet famam alienam, hoc est exemplum non videtur
simile, quia ibi tenetur restituere ratione rei acceptae quae manet
apud ipsum, in pro. a. casu diffamator non tenetur ratione rei ac-
ceptae, cum ipsa fama non maneat apud illum, nec tamen tenetur
ratione iniuriae suspicionis, cum supponatur non recedere diffama-
tionem vel testificando falsum et aliter debet probari illa
obligatio.

Melius ergo exemplum adduci potest illis qui ex
inadvertentia vel putantia id licere, applicuit ignem domui alie-
nae, nam ubi primum agnoscit errorem vel advertit id non licere,
tenetur extinguere ignem si potest sine gravi damno proprio, alio-
quin tenetur ad restitutionem damni. Similiter qui falsum
testificatur applicuit ignem famae alienae, tenetur ergo ubi pri-
mum advertit errorem extinguere incendio. utriusque tamen obli-
gatio reddenda est ratio. P. Molina dicit diffamatorem illum
teneri quasi ex officio, sicut iudex qui per errorem aliquem in-
iuste condemnavit, tenetur, ex officio errorem cognito sententiam
revocare. (ceterum licet hoc ratio probet in iudice et fortasse
in teste, qui ex officio testis, quod attingit, potius ad hoc impli-
citi obligari, si tamen vivo quomodo locum habet in alio diffamatore
vel in eo qui applicuit ignem domui alienae ex inadvertentia,
hic est nullum habet officium ratione cuius hoc factum implicitum
inierit.

Dicit potest rationem generalem commendari esse ex eo
quod diffamator ille vel testis, quando non retractant suum dictum,
cententur

94.
censetur moraliter eade illis damni permanentis & infamia
continuat, atq; adeo ex nunc iniuriat, teneat ex multis excep-
tiones si quidem praeterita rei praesenti, qd n cessantes nunc con-
sentur moraliter conservare, moraliter nunc testimonium &
infamiam ex ipso recusat, sicut etiam qui n amovet ignem
quoniam applicuit censetur moraliter conservare, & continuate in-
condium.

Quis hoc rō probat ad retractandum etiam cum
gravi damno, qd sicut n tenetur & non diffamare, scienter nec p̄
ab hoc excusari etiam ob grave damnum, si etiam tenetur re-
tractare, si ipsa n retractio e moralis conservatio praecedentis testi-
monij falsi, nec excusabitur qd grave damnum qd timet. Quod
p̄ hoc alia negatio seq: nam ille qui sine gravi damno n p̄ re-
tractare dictum suum, n censetur eade moralis respectu conservatio,
moralitas e. denuntiat ex fundo qd prudentes hōs ed existit
mandum hunc hōiem adhuc e in illa opinione, hoc a. fundu
hō dum videt ita dixisse, & postea cum adit & p̄t n in sinu
are, contrarium, si a. iam est mortuus vel longe abens n cense-
retur moraliter, nunc id dicere sed solum dixisse, & similiter si
ad est ad hō n p̄ sine gravi damno retractare, qd dixit, n cense-
t id nunc, dicere, nec conservare ^{proferitur} illud testimonium, hinc
ergo e qd grave damnum excuset ab iniuriis in prima testifi-
cāde falsa, qd semper e verum qd falsum testimonium, excusatur vero a
n retractando qd bona fide dictum e, qd n censetur moraliter nunc
testificari qui sine gravi damno retractare n p̄.

Ceterum hoc rō n videtur qd huc sufficiens ad fun-
dandam illam obligatiōem. Primo qd n e vtilis, n e. hō locum in
applicante, ignem domui altera, qui tñ tenetur ex iustitia contingere.
p̄e incedorū ubi primum advertit, & tñ tunc etiam si sit praesens
n conservet ignem magis quam si longē ab est & n fundatur obligatiō illa
reflexam vel refractam ita etiam qd de qd videt suam etiam ut
simul ex ipa verna vna lingua in aliqua conservatiōe morali.
in aliqua conservatiōe morali. Edo qd sequeretur eum etiam qui vira-
ment affirmavit aliquid falsum, qd creabat verum in mēe indifferenti
nec inferente damnum alicui, teneat sub peccato perjury ad retractan-
dum qd dixit si comode p̄, ubi primum agnovit se fuisse receptum,
qd quāvis n retractat cum p̄t, similiter censetur moraliter
e & persistere in eadem assertione, & conservabit illum assertorem apud
hōiōes quem genuit adducto deo in testem illij falsitatis. (Or =
sequens, d. e. contra vram vnam confessoriorum, qui transacto perjurio

incurant de obligando poenitente ad retractandum dictum in eius
motu materis & nec in suo casu oritur obligatio ex eo quod non retrac-
tans existenti eo existimetur confirmare quod prius dixit. Tertio
venit, quod saepe saepe illi qui acciderunt detractionem, ignorant an
ipse possit quare sine gravi damno retractare vel non. Et licet non re-
tractet, non conservat moraliter infamiam, non est conservat moraliter
nisi apud illos qui vivunt ipsum potest sine gravi damno retractare
vivit.

Aliter ergo explicari poterit universatiter dicens
vniquemque teneri quidem ex iustitia non solum ad non inferendum in-
ceter damnum alteri, sed etiam ad procurandum quantum commode pos-
terit ne ex sua actione sequatur damnum alteri. Prior quidem obli-
gatio est absoluta, nunquam est, potius velle dicere inferre damnum
alteri, sive in fama, sive in bonis, sive in vita, &c. Posterior vero
obligatio est cum limitatione scilicet quantum commode poterit. Hinc
est patrem familias teneri ex iustitia nunquam detrahere proximo,
tenetur etiam procurare ne sui domestici detrahant, ad hoc tamen non tenetur
cum gravi incommodo, sed solum quantum commode potest, si a commo-
do non potest, non impeditur ipsi, quod tunc licet se mere permittit nec peccat
contra iustitiam, quod non laedit proximum sed permittit laedi. Sic ergo
tenetur etiam vniuersis hoc. Eodem genere obligationis iustitia proci-
rare ne ex suis actionibus peccatur proximo nocentem, quod sicut
tenetur procurare ne ex actione suorum de sequatur, multo magis te-
netur curare ne sequatur ex actione sua. Ille ergo qui inconni-
tenti applicuit ignem domus, aliena postea errore cognita tenetur cu-
rare ne ex sua actione sequatur illius damnum proximi, & ideo
tenetur incendium extinguere, quod si non exinguit iam verè sequet
damnum ex sua actione praeterita. in hoc a. sensu est obligatio
modo haberi veram sententiam quod dicebat Molina, scilicet hanc esse
obligationem quasi ex officio, quod nimirum vniuersis prout governa-
tor suarum actionum tenetur earum errores corrigere, sicut pater
familias tenetur corrigere errores domesticorum ne inferant no-
xamentum castrois. hanc ergo de. eadem diffamator est tertio
falsus licet non peccaverit, tenetur postea ex iustitia retractare
si commode potest, non tamen tenetur cum gravi incommodo, quod tunc ipsi
non inferunt damnum sed permittunt, sicut a. id permittit quando
non potest impedire sine gravi damno proprio, multo est minor est obli-
gatio impedendi quam obligatio non inferendi damnum positivae, ut dicit.
Sine infero primo curat ille qui cum iuramento
affirmauit aliquid falsum in maius indifferenti, quod peccabat verum,
non tenetur

95.
n. teneatur postea retractare, tamen dictum etiam commode potest, 95.
ga scilicet huiusmodi actio non retractata nullum sequatur damnum
proximo, malitia a. perjury consistit in irreverentia qua fit
contra Deum adjuvando eum in testem falsum, hac vero irreve-
rentia tunc solum datur quando actus iuratur, cum ergo aliunde
nullum postea imminet damnum ex eo qd retractetur, nulla
e obligatio retractandi sicut nec alia mendacia dicta sine iuramento
in ma a perniciose.

In feto 2do quid dicendum sit de illo qui dam-
nararet factum Petri Auditoris Illexerunt de Paulo, cap. occasione
Carlus diffamatus e. Molina obi s. dicit tenei procul dubio non
solum ex charitate, sed etiam ex libertate retractata, sed declarare
se h locutum de Paulo. Maly in Lessis dicto cap. 31. n. 119. dicit
solum tenei ex charitate, qd infamia illa Pauli n sequitur ex
mea aetione, sed ex mala intelligentia Auditorum, ruggone e. me di-
sertis verbis locutum de Petro. post fortasse sentia Molina habere
locum in teste qui magis videtur tenei ex officio n solum ex proce-
ne ex sua aetione sequatur damnum, sed etiam procurat qd oio
illigatur veritas illo quam affert in iudicium, quare sicut videt
ex officio tenei declarare veritatem quam videt ex mala intelli-
gentia acceptam ee in sensum contrarium, ni etiam testis
tenei ex officio e obligatio subitice ad id tenei, ga aliquomodo
participat officium iudicis in iudicio.

Pubitatur 7mo: quando e quomodo testis tene-
atur respondere dicitur interroganti. Et brevitex tenei primo
si delictum fuit semiplene probatum vel si sit publicum. 2do
si procedent accusa vel denunciatio iudicialis. Et delictum post plene
probari, alioquin frustra fieret accusa vel denunciatio si testis pro-
rogati possit negare. Itio, si ex delicto im pendeat Republica vel ali-
cui 3tio graue damnum qd aliter impenni n pt nisi per iudicium.
videtur Lessis in pref. cap. 20. dub. 6. e ca que diximus sectione
precedenti e dignitate procedenti sect. 6. et 7. ubi dictum e
quando obligatur testis ad denunciandum ex precepto superioris.
Ex doctrina a. ibi tradita constat aliquando testem pte testificari
praeiungente. Superiora licet ad id n teneatur.

Excusatur testis ab obligate respondendi multis
de causis. Primo si prouocatur per inquisitionem et tunc n labores
infamia nec imminet graue damnum futurum ex delicto.
2do si proceditur per viam accusaiois sed testis videt rem probari non
poe, et aliunde n imminet graue damnum ex occultate, iuxta ea
qua

qua diximus loco citato. Sicut si ex testificatione timeam notabile
damnum mihi vel meis in fama, honore, divitijs &c, imo si timeam
damnum in pace, amicitia, concordia. Videatur Soto de sigillo
memb. 2. q. 7. cond. 3. 3. 5. & de Substantia q. 7. a. j. Navar.
cap. inter verba n. 730. & alijs segg. & in summa cap. 17. num.
128. & cap. 25. n. 44. nam preceptum Secretis, non obligat cum
tanto detrimento in causis ordinarijs, pp bonum tñ coues. tenemur
etiam cum graui detrimento testificari, imo e. aliquando pp bonū
punitatum proximi qd secundum regulas prudentia & charitatis
preferendum est proprio periculo.

Hinc infert Nauarrus dicto cap. inter verba n. 733.
neminem regulariter teneri ad testificandum vel respondendum ad
dicta generalia. Episcopi, si oporteat, re suis expensis ad locum
vbi e. Epus vel eius Vicarius. Infertur etiam si iudex sciens
damnum venturum testi ex testimonio, nec providens ne sequatur,
cogas tñ ad testificandum, peccare cum obligatōe restituendi, tēdem
q. a teneri, ut diximus, ad respondendum, qd n̄ interrogatur iniuriam.

Alijs etiam iure repelluntur a testimonio
dicendo, qd criminon publici, ut infideles contra fideles, alij ob alios defectus,
ut amentes & mulieres in certis casibz, item amici vel inimici,
domestici, serui & alij de quibz in cap. si testis q. 3. s. huius.
verb. testis 3. j. S. Thomas in pres. q. 70. art. 3. Soto lib. 5. de
iur. q. 7. a. 3. alij vero excusantur ut Episcopi, in l. neg ho-
nore. C. de Epis & Clericis. Item excusantur Clerici cap. quan-
quam j. q. 2. Tunc tñ eas personas qua repelluntur ut inha-
biles, teneri tñ testificari, praecipue iudice, ut notat Nauarrus in mea.
cap. 25. n. 51. qd illud testimonium quomodo n̄ inuicatur a
parte contraria, & semper ad aliquid deseruit, licet n̄ faciat plenam
fidem, ut et ex Bart. probat Nauarrus.

Ultimo loco excusantur a testificatione i qui rem
accepimus sub secreto. & quidem si secretum oritur ex confes-
sione Sentali in nullo casu licet illud revelare, qua obligatō n̄ soluit
locum h̄t in Confessario, sed in alijs personis, quales s̄ Praebatos quan-
do aijt Confessarijs ad obtinendam facultatem pro cane reservato.
Item Doctor quem consulunt, & interpres qui adfuit Confessionij, aut
si quis alij cane vel curiositate audivit. Item qui scriptum Confessi-
onis inuenit vel qui fingendo sacerdotem Confessionem audivit,
haec e. oia veniunt sub sigillo pp reuerentiam Smti, si tñ aliunde
habeatur noticia de eadem re extra Confessionem, n̄ impedit si-
gillum Smti eam revelare, casti tñ procedendum e. ne forte
aliqui

aliqui scandalizentur.

Loquendo de alijs quos explicitè vel implicitè sub secreto alicui manifestantur, regula etiam generalis est p[ro] testem de vs de ponere, quando imminet grave damnum publicum vel privatam ex malitia illis qui secretum committit, ad q[uo]d t[ame]n auertendum testimonium sit necessarium, & hoc quidem etiam si cum iuramento est promissum secretum, q[uo]d iuramentum h[ic] obligat ad faciendam aliquid q[uo]d secundum se est illicitum. quando vero tale damnum non imminet, ac obliget secretum h[ic] obstante præcepto Iudicis, negant alij qui apud Lessium in pres. cap. 30. dub. 6. Causa t[ame]n est vera sententia docet tunc obligare secretum. ita multi quos refert & sequitur Lessius ibi & late Molina tom. 5. de iustitia disp. 5. Cas. a. 8. q[uo]d sicut præceptum superioris secundum se obliget, h[ic] t[ame]n contra hoc male secreti, cuius videlicet recandares in maximam Reipublicæ perturbacionem, nemo e. audeat consilium petere, in suis dubijs, si secreti consulentem teneri ad eum Iudici manifestandum, sublato a. consilio peccatores venirent facile in profundum iniquitatis & desperationis.

Hinc excusantur a detegendis delictis Torquati, Medicis, Procuratores, Chirurghi, Obstetrices & similes persone quibus sub secreto explicito vel implicito revelantur delicta pro remedio vel consilio obtinendo. Item & de ijs quibus sub secreto manifestatur delictum commissum. Aliud a. e. de his qui delictum suum vel viderent vel adirent & postea promittunt illud non revelare, hæc v. promissio etiam iurata h[ic] obligat Iudici legitime interrogante, & e. de re illicita, videlicet de h[ic] manifestando q[uo]d extra secretum noveram. similiter h[ic] obligantur promissione secreti & qui sub secreto vocantur ut interrogent ipsi delictum committendo, h[ic] e. h[ic] accipiunt notitiam delicti sub secreto, sed proprii oris vident nec possunt se obligare ad occultandum. Iovis q[uo]d proprio vire perceperunt, ut notat bene Molina ubi s. n. 8.

Quando a. testis qui tunc r[ati]o secreti sine ex alio cogite h[ic] tenetur respondere Iudici adhuc interroganti, quomodo debeat respondere & quia agere scilicet ubi debeat ut h[ic] sit periturus, tractat late Thomas sanctus tom. 1. in decal. lib. 3. cap. 6. n. 23. Sæpius qui bene resoluit cum alijs p[ro] testem iurares se id necesse intelligendo de re, qua tenetur dicere, q[uo]d illud verbum nescio in actu illo iudiciali sit bene recipere illum sententiam, scilicet nescio ea notitia de qua in presenti p[ro]m interrogari. quis vero faciet testis quando d[ic]ebat quomodo debeat Iudici respondere, & aliunde cogitur t[ame]n respondere sine gratia deliberandi vel

vel consulendi; de sua obligatione, dicemus sectione sequenti in dubio inniti
circa obligationem Rei.

SECTIO IIII

De Reo et eius obligatione, quando a Iudice interrogatur.

Suppono Iudici h. legitimè interroganti h. debere, reum fateri verita-
tem, ut si Iudex careat iurisdictione, vel eam hat. impeditam, vel sit
iuris ordine ceterali h. arcuato, ut si reum interroget h. procedente,
semiplena probatio delicti vel in iuris expressis e. b. fait. a. semiple-
nam probatorem vng. testis oi. exceptione maior qui sit oculatus e. iuraty
h. particeps in crimine, nec actor, sed oio distinctus ab accusatore aut
ab agente vicem accusatoris. videatur Nauar. in man. cap. 25. n.
35. e. cap. inter verb. n. 725. loto s. de test. g. 6. a. art. 2. e. Tho. Sanchez
lib. 6. consil. cap. 3. dub. 29. Testis verò qui e. particeps in crimine, regu-
lariter h. e. testis legitimus, ut cum alij notat silu. verb. testis g. j. exceptis
quibusdam delictis, que in iure excipiuntur. An vero duo testes complures
delicti faciant semiplenam probatorem, que obligent ad respondendum, h. pauci
Doctores salmanticensis aliquando conuicti responderunt negativè, h.
videtur fundari habere in l. fin. l. de accusat. vbi testimonium socij
infirmitatem dicitur, e. a. hoc responsum contra Lesum cap. 29. dub. 7.
n. 151. Iudicia etiam debent e. talia que faciant semiplenam prob-
torem, ut notat Nau. cap. inter verba vbi s. ex Batt. l. fin. ff. de
questionibus.

Hinc inferitur primo h. licere Iudici conuictum, de vno
crimine, de quo erat infamatus, interrogare de alio de quo h. laborat
infamia. Ita loto de sigillo g. 6. dub. 5. e. alij contra Petrarum in
qto d. d. 19. g. 4. videatur Crotazus in pres. g. 70. art. j. e. opuse. 17.
responsionum responsione. 5. dub. vlt. Nauar. in man. cap. 25. n. 26.
e. Sanchez d. d. lib. 6. dub. 21. In duobus tñ casibus id licet. primo
quando crimen, de quo reus conuictus e. ita e. conexum cum alio, ut iam
censatur infamatus de vtroq. v. g. infamatus e. conuictus de adulterio
si maritus adulterum inueniatur occisus in lecto, potest legitime interro-
gari de homicidio. item conuictus de homicidio h. inuenta nodi,
potest interrogari de furto. 2dy casus e. quando enim crimen e. con-
comitantia alterius, ut conuictus de conuictione turpis cum quella, potest
interrogari an eam deflorauerit.

Inferitur